

Sorumluluk Değeri Etkinliklerinin İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Kazanım Düzeylerine Etkisi

The Effect of Responsibility Value Based Activities on 4th Graders' Responsibility Acquisition Levels

İhsan ONAY
Yaşar ÇELİK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü,
Samsun, Türkiye

ÖZ

Değerlerin gelişiminde en etkili unsurlar, bireyin ailesi ve sosyal çevresidir. Sorumluluk değeri öğretilmesi gereken değerlerin başında gelmektedir. Çünkü diğer değerlerin öğrencilere kazandırılması, sorumlulukların yerine getirilmesiyle yakından ilişkilidir. Sorumluluk, bireyin içinde bulunduğu duruma uygun olarak kendisinin kabullendiği ya da çevresi tarafından kendisine yüklenen görevlerin bilincinde olması ve görevleri yerine getirmesi olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda araştırmada sorumluluk değeri etkinliklerinin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk değeri kazanım düzeylerine etkisini ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırma deneysel araştırma desenlerinden öntest-sontest-kalıcılık deney-kontrol gruplu desen olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim öğretim yılında Samsun İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 19 Mayıs İlçesi Cumhuriyet İlkokulu ve Atakum Adnan Kahveci İlkokulu 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada öğrencilerle 10 haftalık etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen "sorumluluk değeri ölçeği" ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda sorumluluk değeri ölçeği puanlarında gruplar arasında deney grubu son test lehine anlamlı farklılık meydana gelmiştir. Dolayısıyla uygulanan sorumluluk değeri etkinliklerinin, öğrencilerin sorumluluk değeri kazanım düzeylerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak araştırma kapsamındaki öğrencilerde etkinlik kapsamında amaçlanan kazanımlara önemli ölçüde ulaşıldığı ve etkinliklerin değer kazandırmada başarılı olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sorumluluk eğitimi, temel eğitimde sorumluluk değeri, sorumluluk değeri, temel eğitim

ABSTRACT

The most influential factors in the development of values are the individual's family and social environment. The value of responsibility is one of the values that should be taught. Because gaining other values to students is closely related to fulfillment of responsibilities. Responsibility can be defined as the individual's awareness of the duties he / she accepts or the duties assigned to him / her by his / her environment and fulfilling the duties. In this context, it was aimed to reveal the effect of responsibility value activities on the responsibility value acquisition levels of primary school 4th grade students. The research was designed as a pretest-posttest-permanence experiment-control group design among the experimental research designs. The working group of the research consists of 4th grade students of Cumhuriyet Primary School in 19 Mayıs District and Atakum Adnan Kahveci Primary School, affiliated to Samsun Provincial Directorate of National Education in the academic year of 2015-2016. In the research, 10-week activities were carried out with the students. Research data were collected using the "responsibility value scale" developed by the researcher. As a result of the research, there was a significant difference between groups in the scores of the responsibility value scale in favor of the experimental group post-test. Therefore, it was concluded that the responsibility value activities applied contributed to the responsibility value acquisition levels of the students. As a result, it was revealed that the students within the scope of the study achieved the objectives aimed in the scope of the activity to a significant extent and the activities were successful in adding value

Keywords: Responsibility education, responsibility value in basic education, responsibility value, basic education

Geliş Tarihi/Received: 28.02.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 10.02.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
İhsan ONAY
E-posta: onayihsan55@gmail.com

Cite this article: Onay, İ., & Çelik, Y. (2022). The effect of responsibility value based activities on 4th graders' responsibility acquisition levels. *Educational Academic Research*, 44(1), 77-89.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Değer eğitimi genel olarak ele alındığında, değerlerin sınıf içerisinde, belirli derslerde ve teorik anlatımlarla gerçekleştirilmesinin, değerlerin kazanılmasının önündeki en büyük engellerden biri olduğu görülmektedir (Erbaş, 2020). Çünkü değer olgusu, göreceli bir kavram olmakla birlikte sosyal boyutu fazla bir olgudur. Dolayısıyla değerlerin, sosyal ortamlarda ve planlı etkileşimlerle gerçekleştirilmesi faydalı olabilir. Değerlerin öncelikle, küçük yaşlarda aile ortamlarında, ilerleyen yaşlarda ise aile ve okul ortamlarında, sınıf içi-dışı etkinlikler yoluyla, öğren-

cilerin gelişim dönemlerine uygun şekilde planlanarak kazandırılması önemlidir. Bu durumda değerler belirli bir dersin kapsamında ve teorik işlemden uzak olarak, diğer dersleri de kapsayıcı ve ders dışı etkinlikler yoluyla, daha kalıcı ve öğrencilerin yaşantılarına aktarılabilir (Kart ve ark., 2019).

Her insan dünyaya gelişinden itibaren fiziksel ve sosyal bir çevre içerisinde bulunmakta olup çevresine uyum sağlamak durumundadır. Çevresine uyum sağlayamayan bireylerde çeşitli rahatsızlıklar ve psikolojik sorunlar meydana gelmektedir (Perera ve ark., 2020). Bu bakımdan bireyin çevre-

ye uyum sağlaması gerekmektedir. Uyum, bireyin beklenti ve kişisel özellikleri ile çevresindeki beklenti ve fiziksel özelliklerin etkileşimi neticesinde meydana gelen uzlaşma durumudur. Uyumun meydana gelmesinde ve bireyin dengeli bir yaşam sürdürebilmesinde hem kendisine hem de çevresine karşı birtakım sorumluluklara sahip olması gerekmektedir (Bayırlı ve ark., 2020). Bu sorumluluklar bireyin doğumundan ölümüne kadar geçen zaman diliminde ve yaşamın her alanında kendini göstermektedir. Bireyin sağlıklı bir hayat sürdürebilmesi için sorumluluklarının bilincinde olması ve bunları yerine getirmek için belirli bir çaba göstermesi gerekmektedir. Dolayısıyla bireylerin yaşamın ilk yıllarından itibaren hayata hazırlanarak belirli sorumluluklar üstlenmesi noktasında eğitim sistemine, eğitimciler ve ebeveynler önemli role sahiptir (Kart ve ark., 2019). Bu sayede bireyler kendilerine, çevresine, ailesine, topluma ve insanlığa karşı hayatının tüm alanlarında ve yaşamın ileriki yıllarında meydana gelebilecek sorumluluklara hazırlıklı olmaları sağlanmalıdır. Aksi takdirde sorumluluklarının farkında olmayan, farkında olsa dahi yerine getirmek istemeyen ve toplumun beklentilerini karşılamaktan uzak, toplumla uyum problemleri yaşayan bireylerin ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.

Bireyin yaşantısı açısından eğitim akademik bilgi ve becerilerin yanında değerlerin kazandırılmasını da amaçlamaktadır. Değerler eğitim sisteminin her kademesinde önemli olup, bireyin sahip olduğu değer yargılarının diğer gelişim alanları ile ilişkili olduğu görülmektedir (Kayhan ve ark., 2019). Günümüzde değerler öğrencilere okul öncesi dönemden itibaren kazandırılmaya başlamaktadır. Ancak öğrencilerin bu değerlerin farkında olmaları ve anlamlandırmaları da gelişim dönemleri ile ilişkilidir. Çocukların somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçiş yaptıkları evrelerde değerlerin farkına varmaya başladıkları belirtilmektedir (Yaşartürk, 2019). Çünkü değerler soyut özelliklere sahiptirler. Bu bakımdan soyut işlemler yapabilen ve soyut kavramların farkında olabilen çocukların değerlerin farkında olmaları mümkündür.

Değerler eğitimi öğretim programı içerisinde yer almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından değerlerin eğitime yönelik bir yönerge hazırlanmış ve bu yönergede değerlerin öğrencilere sağladığı katkılar belirtilmiştir (Kart ve ark., 2019). Ayrıca okul öncesi, ilkököl, ortaokul ve ortaöğretim düzeylerinde öğrencilere değerlerin kazandırılmasına yönelik sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenler tarafından etkinlikler gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda öğrencilere kazandırılacak değerler sorumluluk, aile birliğine önem verme, sevgi, saygı, adil olma, empati, temizlik, paylaşımcı olma, bağımsız ve özgür düşünme, kültürel mirasa sahip çıkma, doğruluk ve dürüstlük, özgüven, hoşgörü, selamlaşma ve iyimserlik şeklinde belirtilmiştir (MEB, 2013). Ancak bu değerlerin öğrencilere kazandırılması ve amaçlanan etkinliklerin gerçekleştirilmesinde önemli sorunlar olmakta, öğrencilere ayrılan sosyal etkinlik saatlerinde, yetiştirilemeyen konular işlenebilmektedir (Ngoc & Huyen, 2020; Polat ve ark., 2019). Dolayısıyla öğrencilerle gerçekleştirilmesi gereken değer etkinlikleri, yönetmeliklerde ve programlarda yer aldığı şekilde uygulanmamaktadır. Bu durum öğretim programındaki akademik bilgi ve becerilerin yoğun olması, öğretmenlerin öğretim programını yetiştirmeye çalışması, öğretim kademeleri arasında sınava dayalı geçişlerin olması, değer uygulama ve etkinliklerinin yapılması için ayrıca materyal ve zamana ihtiyaç duyulması gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır (Berkant ve ark., 2014; Gündoğan, 2020; Kalın & Nalçacı, 2017).

Değerler arasında yer alan ve bireylerin yaşamında önemli bir yere sahip olan sorumluluk değeri, öğretim programı içerisinde yer alan değerlerden biridir. Araştırmalarda, öğrencilerin sorumluluk değeri ve

genel olarak değer düzeylerinin yetersiz olduğu ve geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Erbaş, 2020). Ancak değerlerin öğrencilere kazandırılmasında izlenecek yol, etkinlik programları, değerlerin kazandırılmasının aşamaları, öğrencilerin hangi değerlere ihtiyaç duyduklarının belirtilmemiş olması, öğrenci ihtiyaçlarının dikkate alınıp alınmayacağı, öğretmenlerin bilgi ve becerileri, değer eğitimlerinin verilmesi planlanan etkinliklerin nerede ve nasıl yapılacağı, ders içi ya da ders dışı etkinliklerin yapılıp yapılmayacağı belirtilmemiş olması gibi önemli sorunlar bulunmaktadır (Kart ve ark., 2019; Richards ve ark., 2019). Dolayısıyla değer eğitiminin yapılması gerektiği belirtilmiş ancak bu durum programlarda açık bir şekilde belirtilmemiştir. Öğretmenlerin müfredatı yetiştirme kaygılarının da bulunması nedeniyle, değer etkinliklerinin planlanarak gerçekleştirilmediği görülmektedir (Özen, 2015; Yaşartürk, 2019).

İlkokul çağındaki çocuklar, değerlerin kazandırılması amacıyla düzenlenen faaliyet ve etkinliklere gönüllü katılımı sağlama ve bu değerleri benimseme eğilimindedirler (McGowan & Godwin, 1986). İlgili literatür incelendiğinde, öğrencilere değerlerin kazandırılmasına yönelik, nicel ve nitel olarak birçok araştırmanın yapıldığı (Abdi Golzar, 2006; Ada, 2016; Akbaş, 2004; Aladağ, 2009; Apaçık, 2018; Çalışkan ve ark., 2019; Demirhan İşcan, 2007; Dönmez, 2016; Hayta Önal, 2005; Kafkas, 2018; Özen, 2015; Öztekin Ağır, 2017; Yazar Kaptan, 2015; Yeşil, 2013; Yontar, 2013; Ünlü, 2019; Ünlüer, 2012) görülmektedir. Fakat yapılan çalışmaların bir kısmı değerlerin sınıf içerisinde bir ders olarak okutulması şeklinde, bir kısmı da değer eğitiminin önemini ve gerçekleşme düzeylerini ortaya koyan çalışmalar şeklindedir. Dolayısıyla sorumluluk değeri eğitimi ile ilgili deneysel uygulamaların yapıldığı çalışmalar oldukça sınırlıdır (Akran & Yıldız, 2020; Öztürk & Güven, 2020).

Sorumluluk bir değer olarak bireylerin yaşamının bütün alanlarında görülebilmektedir. Bireyin doğumu ile birlikte başlayan sorumluluklar yaşamının sonuna kadar farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır (Hemy ve ark., 2016). Yaşamın ilk dönemlerinde ve eğitim-öğretim süreçlerinde çocukların sahip olması gereken birtakım sorumluluklar bulunmaktadır (Kenter ve ark., 2019; Purnamasari ve ark., 2019). Bu sorumluluklar yerine getirildiğinde hem birey hem de çevresi bakımından olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Sorumluluklar yerine getirilmediğinde ise olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmekte ve bu durum bireyi rahatsız edebilmektedir. Öğrencilerin kendilerine, aile, okul ve çevreye karşı birtakım sorumlulukları bulunmaktadır (Luthar ve ark., 2020). Çocukların kendilerine karşı sorumlulukları kendinin farkında olma, yeteneklerini ve becerilerini geliştirme, yeni bilgi ve beceriler kazanma, kişisel temizliğini yapma, yalan söylememe, özgüven sahibi olma, kendi düşüncelerini değerli görme şeklinde ifade edilebilir. Çocukların öğrenmeye karşı istekli olma, beslenmeye dikkat etme, sağlıksız ürün ve gıdalardan kaçınma, zamanını verimli kullanma gibi sorumlulukları da bulunmaktadır (Farag & Doheim, 2020). Öğrencilerin aileye karşı sorumlulukları, aile içerisindeki rolünden kaynaklanmaktadır (Stewart, 2019). Ailenin küçük bir üyesi olarak çocuklar ebeveynlerin kendisi ile ilgili uyarılarını dikkate alma, temizliğine dikkat etme, odasını ve eşyalarını düzenli tutma, haklarını savunma, ev işlerine yardımcı olma, ödev ve çalışmalarını bağımsız olarak yapabılme, başkalarının haklarına saygı gösterme, ebeveynlere saygı gösterme, zamanında uyuma ve uyanma, yaptıkları ile ilgili ebeveynlere bilgi verme şeklinde ifade edilebilir (Hemy ve ark., 2016).

Çocukların okul içerisindeki sorumlulukları ise okul eşyalarına zarar vermeme, okulu koruma, okulun bir eğitim ortamı olduğunun farkında olma, öğretmenleri tarafından verilen görevleri yerine getirme, ödevleri zamanında yapma, sosyal etkinliklere katılma

şeklinde ifade edilebilir (Bettini ve ark., 2019). Çocukların sorumluluklarından biri de öğretim programlarında yer alan kazanımlara ulaşmaya çalışmalarıdır (Farag & Doheim, 2020). Bunların yanında sınıf kurallarına uyma, okulun yönetimine katkı sağlama, öğretmenlerine ve arkadaşlarına saygılı davranma, kılık kıyafetlerini temiz ve düzenli tutma, dersin akışını bozacak tutum ve davranışlardan kaçınma ve okul eşyalarına zarar vermemeye şeklinde sorumlulukların olduğu söylenebilir.

Çocukların çevreye karşı sorumlulukları ise çevreyi ve doğayı koruma, doğadaki canlıların haklarına saygı gösterme, israf etmeme, doğaya zarar veren bir kişiyi gördüğünde uyarma, doğal kaynakların ve yaşam için doğanın öneminin farkında olma şeklindedir (Rusnayı ve ark., 2018). Çocuklarda çevreye karşı sorumlulukların bilincinde olmalarının sağlanması öncelikle aile içerisinde ve okulda verilen eğitimlerle sağlanmalıdır. Ayrıca çevreye ve doğaya saygılı olan iyi örneklerin sunulması, anne-baba ve öğretmenlerin çocuklar için model olması önemlidir (Triana & Rajiani, 2019).

Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında birtakım sorunlar bulunmaktadır. Bu nedenle araştırmada sorumluluk değerinin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır. Bu araştırmada sorumluluk değeri, herhangi bir derse bağımlı olmadan yalnızca planlanmış etkinliklerle değerlerin öğrencilere kazandırılması bakımından yapılan diğer çalışmalardan farklıdır. Ayrıca bu araştırma, eğitimcilerle iyi bir insan, örnek bir yurttaş yetiştirmek için konu alanlarına yönelik bilgi kazanımlarının yanında sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük gibi değerlerin de eğitim programlarına ek uygulamalarla kazandırılmasına yönelik bir yaklaşım ortaya koyması hedeflenmektedir. Çünkü okullarda öğrencilerin bilişsel becerilerine yönelik eğitimlerin yoğunlaştığı, duyuşsal anlamda çocukların yeterince gelişemediği, yapılan araştırma bulgularından (D'Olimpio, 2019; Maaranen ve ark., 2019; Ugwuozor, 2020; Yalçın, 2019) ve ilgili literatürden anlaşılmaktadır. Bu araştırmada eğitim-öğretim sürecinde çocuklara değerlerin kazandırılmasına yönelik ek uygulamalar ve eğitim programları kullanılacaktır. Araştırmanın bu yönüyle literatüre katkı sağlama, uygulayıcılara ve eğitimcilere yol gösterici olması beklenmektedir.

Araştırmanın Problemi

Araştırmanın temel problemi "sorumluluk değeri etkinliklerinin ilkököl 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk değeri kazanım düzeylerine etkisi var mıdır?" şeklindedir. Bu temel problem doğrultusunda araştırma kapsamında aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk değeri kazanım düzeyleri açısından deney grubu ve kontrol grubu ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
2. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk değeri kazanım düzeyleri açısından deney grubu ve kontrol grubu son test ve kalıcılık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
3. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk değeri kazanım düzeyleri açısından deney grubu ve kontrol grubu son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırma deneysel araştırma desenlerinden ön test son test deney-kontrol gruplu desen olarak tasarlanmıştır. Bu araştırmada ön test-son test kontrol gruplu desene (ÖSKD) ek olarak, deneysel desenler içerisinde Rasgele Solomon Dört Gruplu Desen (The Randomized Solomon Four-Group Design) olarak bilinen desen araştırmanın desenini oluşturmaktadır. Bu desen içerisinde ikişer adet rasgele seçilen deney ve kontrol gruplarından oluşan toplam

dört grup bulunmaktadır. Araştırmanın ön test ve son testleri bu dört gruba da uygulanır, sonrasında dört gruptan iki tanesi deney ve iki tanesi kontrol grupları olarak veriler birleştirilerek analiz edilirler (Fraenkel & Wallen, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim öğretim yılında Samsun İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı 19 Mayıs İlçesi Cumhuriyet İlkokulu ve Atakum İlçesine bağlı Adnan Kahveci İlkokulu 4. sınıf öğrencileri arasından amaçlı atama yoluyla seçilmiş olan birer adet deney-kontrol grupları oluşturmaktadır. Araştırma grupları oluşturulurken öntest uygulanmış ve birbirine denk gruplar uygulamaya dahil edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrenciler 10-11 yaşlarında olup, bu yaş düzeyinden itibaren ahlaki değerlerin bireylere kazandırılabilmesiyle ilgili araştırma sonuç ve önerileri (Brownlee ve ark., 2012; Cline & Fay, 2020; Farisia, 2020) bulunmaktadır.

Tablo 1. Okullara Göre Deney ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Öğrenci Sayıları

Gruplar	Cumhuriyet İlkokulu		Adnan Kahveci İlkokulu	
	N	(%)	N	(%)
Deney	22	47,83	22	47,83
Kontrol	24	52,17	24	52,17
Toplam	46	100	46	100

Tablo 1 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin birbirine denk olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Deney Grubu ve Kontrol Grubu Ön Test Puanlarının t Testi Analizi

Alt Boyutlar	Puanlar	N	SS	t	sd	p	
Teşvik Etme	Deney öntest	44	6,93	1,843	1,605	90	,165
	Kontrol öntest	48	6,64	1,480			
Temizlik ve Düzen	Deney öntest	44	7,69	1,389	-1,549	90	,176
	Kontrol öntest	48	7,94	1,515			
İstekli olma	Deney öntest	44	5,00	1,618	-0,772	90	,865
	Kontrol öntest	48	5,07	1,647			
Zamanında Yerine Getirme	Deney öntest	44	7,16	1,429	-0,894	90	,768
	Kontrol öntest	48	7,31	1,618			
Sorumluluk Değeri Ölçeği	Deney öntest	44	28,76	4,827	1,312	90	,384
	Kontrol öntest	48	28,37	3,984			
Toplam		92					

SS = Standart Sapma; sd = Serbestlik Derecesi

Sorumluluk değeri etkinliklerinin ilkököl 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk kazanım düzeylerine etkisine ilişkin ön test bulguları incelendiğinde ölçeğin alt boyutları ve toplam puanları bakımından, uygulama öncesinde birbirine denk olduğu söylenebilir.

Deney ve Kontrol Gruplarının Oluşturulması

- Deney grubunda yer alan öğrencilere sorumluluk değeri etkinlikleri "Serbest Etkinlikler" dersinde uygulanmıştır.
- Kontrol grubu öğrencileri için mevcut ders programının işleyişine uygun olarak devam edilmiş, serbest zaman etkinlikleri dersi kapsamında sınıf öğretmenin uygulamaları (ders ya da sosyal etkinlik) şeklinde devam etmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin sorumluluk değeri etkinlikleri sonrasında elde ettikleri kazanımları ölçmek amacıyla "Sorumluluk Değeri Ölçeği" kullanılmıştır (Ek 1). Araştırmada öncelik-

Tablo 3.
Sorumluluk Değeri Ölçeği Madde Korelasyonları

			Madde Korelasyonu	Aritmetik Ortalama	SS
Teşvik Etme	1	Çevreyi kirleten arkadaşlarımı uyarırım	1,000	13,35	1,684
	2	Görevlerini yerine getirmeyen arkadaşlarımı uyarırım	0,660	2,75	0,455
	3	Arkadaşlarımın okuldaki görevlerini yerine getirmelerine destek olurum	0,636	2,71	0,476
	4	Arkadaşlarımın çevreyi kirletmesine karşı çıkarım	0,684	2,66	0,531
	5	Öğretmenim bir arkadaşına görev verdiğinde, görevi yapması için arkadaşına yardımcı olurum	0,639	2,66	0,537
2-Temizlik ve Düzen	6	Öğretmenim bir arkadaşına görev verdiğinde, görevi yapması için arkadaşına yardımcı olurum	1,000	19,58	1,451
	7	Sınıfımı temiz tutarım	0,468	2,86	0,360
	8	Kişisel temizliğimi düzenli olarak yaparım (El yıkama, diş fırçalama, gibi)	0,476	2,87	0,332
	9	Öğretmenimin benden istediklerini yaparım	0,328	2,94	0,241
	10	Çalışma odamı temizlerim	0,559	2,82	0,406
	11	Özel eşyalarımı düzenli tutarım	0,411	2,93	0,254
	12	Sınıftaki eşyalarım düzenlidir	0,471	2,88	0,345
İstekli Olma	13	Ailemin benden istediklerini yapmak bana zor gelir	0,482	2,86	0,340
	14	Ailemin benden istediklerini yapmak bana zor gelir	1,000	7,19	1,360
	15	Çevremdeki canlıların yaşamlarını olumsuz etkileyecek şeyler yaparım	0,524	2,25	0,808
4-Zamanında Yerine Getirme	16	Öğretmenim sınıfta yaptıklarım için beni sık sık uyarır	0,806	2,29	0,915
	17	Öğretmenime karşı sorumluluklarımı yerine getiririm	0,716	2,02	0,761
	18	Çevreyi kirlettiğimde nasıl bir sonuçla karşılaşacağımı bilirim	1,000	17,00	1,253
	19	Ödevlerimi zamanında yaparım	0,488	2,89	0,313
	20	Görevlerimi zamanında yaparak arkadaşlarıma örnek olurum	0,462	2,89	0,356
	21	Ailem beni uyardıktan sonra ödevlerimi yaparım	0,593	2,85	0,355
			0,644	2,71	0,475
			0,590	2,73	0,464
			0,445	2,89	0,324

SS = Standart Sapma

le sorumluluk değeri ölçeği geliştirilmiş, sonrasında deney ve kontrol gruplarına ön test, son test ve kalıcılık testi olarak uygulanmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi ile ilgili aşamalar aşağıda açıklanmıştır.

Sorumluluk Değeri Ölçeğinin Geliştirilmesine İlişkin Geçerlik ve Güvenirlik Sonuçları

Sorumluluk ölçeğinin geliştirilmesine yönelik öncelikle ilgili literatür taranmış ve uzman görüşleri alınmıştır. Daha sonra literatüre dayalı olarak 30 maddeden oluşan madde havuzu hazırlanarak, 7 eğitim bilimci (2 ölçek değerlendirme, 2 program geliştirme, 1 rehberlik ve psikolojik danışmanlık, 2 sınıf eğitimi alanında) tarafından incelenmiştir. Bu amaçla görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilmiştir. Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) kullanılarak uyum yüzdesi hesaplanmıştır. Miles & Huberman'a (1994) göre, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90'a yaklaşması ya da geçmesi durumu arzu edilen düzeydir. Bu araştırmada ise $196/196+14= 0,93$ oranında uyum saptanmıştır. Alınan uzman görüşleri sonucunda 2 madde ölçekten atılarak 28 madde ile uygulanmasına karar verilmiştir. Yine uzman görüşleri doğrultusunda ve yapılan literatür incelemelerinde 4. sınıf öğrencilerine yönelik yapılacak ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlikleri nedeniyle 3'lü derecelendirme şeklinde hazırlanmasına karar verilmiştir. Bu nedenle ölçekte yer alan ifadeler; "her zaman", "bazen", "hiçbir zaman" olarak belirlenmiştir. Ölçek maddelerinin puanlanmasında ise "her zaman" için 3, "bazen" için 2, "hiçbir zaman" için 1 puan verilmiştir. Ayrıca ölçekte yer alan 3 madde (13-14-15 nolu maddeler) olumsuz madde olması nedeniyle, analiz aşamasında ters puanlanarak analiz edilmesi gerekmektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği kapsamında 3 farklı ilkokuldan toplamda 300 öğrenciye geliştirilen ölçek uygulanmıştır. Fakat ölçeklerin analize hazırlanması sırasında düzgün doldurulmadığı tespit edilen 22 öğrenciden elde edilen bilgiler veri setinden çıkarılmıştır. Dolayısıyla toplamda 278 öğrencinin ölçeği değerlendirmeye alınmıştır.

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla ölçeğin her bir alt boyutunun Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısına bakılmıştır. Toplam korelasyonları 0,30'un altında olan 7 madde atılmış ve geriye kalan maddelerin tümüne ait güvenilirlik katsayısı ise 0,78 olarak bulunmuştur. Güvenirlik düzeyleri 0.70 ve üzerinde olması durumunda ölçeğin aracının araştırmalarda kullanılabilmesi için yeterli olduğu ifade edilmektedir (Hayashi ve ark., 2019; Özgüven, 2003; Vaske, 2019).

Yapı Geçerliliği

Sorumluluk değeri ölçeğinin geliştirilmesinde yapı geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi ile çok sayıda değişkenin bir araya getirilmesi ve bu değişkenlerden daha az sayıda ve anlamlı değişkenlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır (Büyüköztürk, 2014; Tavşancıl, 2002). Ölçek geliştirme aşamasında yapılan faktör analizi açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi şeklinde iki aşamalı olarak uygulanmaktadır. Açıklayıcı faktör analizinde, geliştirilmekte olan ölçeğin maddeleri arasındaki ilişkilerin yapı geçerliliğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizinde ise, açıklayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan maddelerin ve faktörlerin, doğruluğunun ve uygunluğunun test edilmesi amaçlanmaktadır (Schaubroeck & Yu, 2017; Tabachnick & Fidell, 2012). Ölçeğin açıklayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.
Ölçeğin Geçerliliğine İlişkin KMO ve Bartlett's Test Sonuçları

Alt Boyutlar	Açıklanan Varyans	Kümülatif Varyans
Teşvik Etme	12,231	12,23
Temizlik ve Düzen	10,892	23,12
İstekli Olma	9,936	33,05
Zamanında Yerine Getirme	9,174	42,23
Toplam		42,23
KMO: ,76	Bartlett Testi Ki Kare: 854,486	
df: 210	<i>p</i> : ,00	

KMO = Kasier Maiyer Olkin; sd = Serbestlik Derecesi

Tablo 4'e göre, yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin örneklem yeterliliğini ifade eden KMO değerinin 0,76 olduğu ve faktör analizi yapmak için yeterli olduğunu göstermektedir. Faktör analizi yapmanın gerekliliğini sınamak üzere Bartlett Küresellik Testi (Barlett's Test of Sphericity) uygulanmış, analiz neticesinde faktör analizi yapmanın gerekli olduğu (854,48; sd: 210; *p* = ,00) sonucuna varılmıştır. Ayrıca ölçeğin 4 alt boyutunun olduğu; "Teşvik Etme" boyutunun açıkladığı varyansın 12,23; "Temizlik ve Düzen" boyutunun açıkladığı varyansın 10,89; "İstekli Olma" boyutunun açıkladığı varyansın 9,93; "Zamanında Yerine Getirme" boyutunun açıkladığı varyansın ise 9,17 olmak üzere, ölçeğin açıkladığı toplam varyans değerinin %42,23 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.
Ölçeğin Geçerliliğine İlişkin Maddelerin Faktör Yapısı

	Faktörler			
	1	2	3	4
Çevreyi kirleten arkadaşlarımı uyarırım	0,69			
Görevlerini yerine getirmeyen arkadaşlarımı uyarırım	0,64			
Arkadaşlarımın okuldaki görevlerini yerine getirmelerine destek olurum	0,62			
Arkadaşlarımın çevreyi kirletmesine karşı çıkarım	0,56			
Öğretmenim bir arkadaşına görev verdiğinde, görevi yapması için arkadaşına yardımcı olurum				
Sınıfımı temiz tutarım		0,61		
Kişisel temizliğimi düzenli olarak yaparım (El yıkama, diş fırçalama, gibi)		0,55		
Öğretmenimin benden istediklerini yaparım		0,48		
Çalışma odamı temizlerim		0,48		
Özel eşyalarımı düzenli tutarım		0,45		
Sınıftaki eşyalarımı düzenlidir		0,44		
Ailemin benden istediklerini yaparım		0,42		
Ailemin benden istediklerini yapmak bana zor gelir			0,79	
Çevremdeki canlıların yaşamlarını olumsuz etkileyecek şeyler yaparım			0,76	
Öğretmenim sınıfta yaptıklarım için beni sık sık uyarır			0,58	
Öğretmenime karşı sorumluluklarımı yerine getiririm				0,66
Çevreyi kirlettiğimde nasıl bir sonuçla karşılaşacağımı bilirim				0,64
Ödevlerimi zamanında yaparım			0,45	
Görevlerimi zamanında yaparak arkadaşlarıma örnek olurum			0,43	
Ailem beni uyardıktan ödevlerimi yaparım				0,41
Öğretmenim bir şey istediğinde onu yerine getirmek isterim				0,35

Tablo 5 incelendiğinde, ölçeğin alt boyutlarına göre faktör yükleri incelendiğinde; ölçeğin birinci alt boyutun faktörleri 0,69 ile 0,55 arasında; ölçeğin ikinci alt boyutuna ilişkin faktör yükleri 0,618 ile 0,423 arasında; ölçeğin üçüncü alt boyutundaki maddelere ilişkin

faktör yükleri 0,79 ile 0,58 arasında; ölçeğin dördüncü alt boyutu-na ilişkin faktör yükleri 0,66 ile 0,35 arasında değişmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yapılarının uygunluğunu test etmek amacıyla AMOS 22 programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinin sonuçları incelendiğinde t değerlerinin anlamlı olması gerekmektedir (Çokluk ve ark., 2010). Yapılan analiz sonucunda t değerlerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6.
Sorumluluk Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

N	Madde Sayısı	Faktör Sayısı	RMSEA	GFI	AGFI	RMR	NFI	TLI	CFI
281	21	4	0,041	0,929	0,903	0,014	0,754	0,879	0,879

RMSEA = Root Mean Square Error of Approximation; GFI = Goodness-of-Fit Index; AGFI = Adjusted Goodness-of-Fit Index; NFI = Normed Fit Index; TLI = Tucker-Lewis Index; CFI = Comparative Fit Index

Tablo 6'da diğer değerler incelendiğinde yüksek hata varyansına sahip değerlerin olmadığı ve analiz için hazırlanan 21 madde ve 4 faktörlü modelin uygun olduğu tespit edilmiştir. Modelin uygunluğuna ilişkin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen değerler; 'c2/sd' c2 = 303,981 ve sd = 183 anlamlılık düzeyi, *p* = ,000, uyum indeksi (CMIN/DF)'c2/sd' = 1,661 olarak bulunmuştur. Modelin uygunluğuna ilişkin diğer değerler incelendiğinde RMSEA değerinin 0,041; GFI değerinin 0,929; AGFI değerinin 0,903; RMR değerinin 0,014; NFI değerinin 0,754; TLI değerinin 0,879 ve CFI değerinin 0,879 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin geçerliğinde ilişkin DFA verileri incelendiğinde, ölçeğin modelinin uygun olduğu söylenebilir (Çokluk ve ark. 2010). Ölçeğe ilişkin model Şekil 1'de verilmiştir.

Eşdeğer Ölçek Güvenirliği

Sorumluluk Değeri Ölçeği'nin araştırmacı tarafından geliştirilmesi aşamasında iki ölçek uygulanarak veriler toplanmıştır. Dolayısıyla güvenirlilik analizlerinde iki ölçek arasındaki korelasyona bakılmıştır. Araştırma kapsamında aynı özelliği ölçen iki farklı ölçeğin aynı anda ve aynı kişiler için kullanılması araştırmanın güvenirliliğini artıran yöntemlerden biri olarak tanımlanmaktadır (Fraenkel & Wallen, 2006). Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında eşdeğer ölçek olan Abdi Golzar (2006) tarafından geliştirilmiş olan sorumluluk ölçeği ile de veriler toplanmıştır. Bu ölçek 24 madde ve tek faktörlü yapıdan oluşmakta olup 3 seçeneqli likert tipi ölçektir. Her bir maddenin minimum 1 ve maksimum 3 puan alabileceği hesaplandığında, ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 24, en yüksek toplam puan ise 72'dir. Ölçeğin iç tutarlılığının saptanmasında, Cronbach Alfa katsayısı kullanılmış ve güvenirlilik değeri 0,83 olarak bulunmuştur. Bu işlemler sonucunda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmanın Uygulama Süreci

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinde değerlerin kazandırılmasına yönelik olarak okulda eğitim öğretim görevinde bulunan sınıf öğretmenlerine ihtiyaç analizi anketi uygulanmıştır. Bu anket Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2013 yılında okullarda değer eğitimi kapsamında öğrencilere kazandırılması amaçlanan 30 adet değeri kapsamakta olup ayrıca öğretmenlerin öğretilmesini istedikleri farklı değerler olması durumunda bunları belirtmelerine olanak sağlayan açık uçlu soru sorulmuştur. İhtiyaç analizi olarak sınıf öğretmenleri ve ilkökuller derslerine giren branş öğretmenleri tercih edilmiştir. Öğretmenler cinsiyet dağılımı bakımından birbirinde denk olup, mesleki kıdem bakımından farklı kıdeme sahiptirler. Öğretmenlerin çoğunluğunu sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. İhtiyaç düzeyi belirleme anketinden elde edilen veriler incelendiğinde öğretmenler (*N* = 24), öğrencilerde en az düzeyde görülen değer sorumluluk değeri (*X* = 2,54; *SS* = 0,884) olduğu ve en yüksek düzeyde görülen değer ise cesaret değeri (*X*

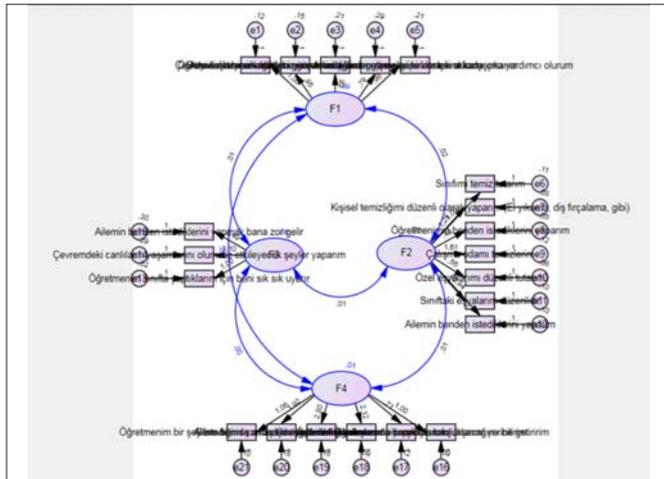
= 3,88; SS = 0,947) olduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla yapılan bu çalışmada öğrencilerin değer kazanım düzeylerine ilişkin faaliyetlerde sorumluluk değerinin esas alınarak faaliyetlerin gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

Sorumluluk değeri ile ilgili olarak duyuşsal öğrenme alanı basamaklarına göre kazanımlar hazırlanmış, kazanımlara uygun maddeler geliştirilerek ölçek geliştirilmiş ve öğrencilere deneysel uygulama için 10 haftalık etkinlikler hazırlanmıştır. Etkinlikler ile kazanımlar belirtke tablosu hazırlanarak ilişkilendirilmiştir. Bu kapsamda duyuşsal alan basamaklarına yönelik alma basamağında üç, tepkide bulunma basamağında üç, değer verme basamağında üç, örgütlenme basamağında üç, kişilik haline getirme basamağında üç olmak üzere toplamda 15 adet kazanım belirlenmiştir. Bu kazanımlar şu şekildedir;

1. Sorumluluk almaya istekli olur.
2. Sorumlu olduğu ve olmadığı şeyleri ayırt eder.
3. Sorumlu olduğu şeyleri yerine getirmediğinde nelerle karşılaşacağını fark eder.
4. Sorumluluklarıyla ilgilenir.
5. Sorumluluklarına itiraz etmeden yerine getirir.
6. Sorumluluklarını yerine getirmekten mutluluk duyar.
7. Sorumluluklarını kabullenir.
8. Sorumluluklarıyla ilgili eleştirilere açıktır.
9. Sorumluluklarını yerine getiren arkadaşlarını destekler.
10. Sorumluluklarını farklı değerlerle ilişkilendirir.
11. Sorumluluklarını yerine getirmede süreklilik gösterir.
12. Davranışlarıyla, görev ve sorumluluklarına bağlılığını gösterir.
13. Sorumlulukları yerine getirmeyi hayatının bir parçası sayar.
14. Arkadaşları arasında sorumluluklarının farkında olan biri olarak tanınır.
15. Sorumlulukları yerine getirme konusunda başkalarını teşvik eder.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın uygulanabilmesi için Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 23.02.2015 tarihli izin yazısına (Ek 1) istinaden 2014-2015 Bahar ve 2015-2016 eğitim öğretim yılı için okullarda araştırma yapma izni alınmıştır. Ayrıca uygulamaların öğrencilerle gerçekleştirilmesine yönelik çalışmada etik ilke ve kurallara dikkat edilmiştir. Bu kapsamda Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler

Şekil 1. Sorumluluk Değeri Ölçeği Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları
F1 = Teşvik Etme; F2 = Temizlik ve Düzen; F3 = İstekli Olma; F4 = Zamanında Yerine Getirme

Etik Kurulu izin belgesi alınmıştır (26.08.2020 tarih ve 2020-487 sayılı karar). Ölçeklerin ve etkinliklerin uygulanmasında araştırmacı bizzat uygulamayı gerçekleştiren kişi olmuştur. Bu şekilde uygulama sırasında dışarıdan araştırmaya karışması olası hataların en aza indirilerek, ölçeklerin güvenilir bir şekilde doldurulmasının yanında, etkinliklerin sağlıklı bir şekilde uygulanması sağlanmıştır (Fraenkel & Wallen, 2006). Araştırmanın ön test verileri uygulama öncesinde, son test verileri uygulamalar tamamlandıktan sonra, kalıcılık testi verileri ise son test uygulamasından 3 ay sonra yapılmıştır. Kalıcılık testinin 3 ay olarak belirlenmesinde uzman görüşleri ve ilgili çalışmalardan faydalanılmıştır (Kaleli & Nayir, 2020; Kok ve ark., 2020; Low ve ark., 2019; Sönmez & Sevim, 2019)

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 24.0 (IBM SPSS Statistics for Windows, Version 24.0. Armonk, NY: IBM Corp.) ve AMOS 26 veri analiz programı kullanılmıştır. Veriler araştırma alt problemleri doğrultusunda analiz edilmiştir. Verilerin analizinde bağımlı gruplar t testi kullanılmıştır. Nicel veri analizinin ön koşulu olan varyansların dağılımının eşit olup olmadığı Levene testi, Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleriyle test edilmiştir (Altunışık ve ark., 2005). Araştırmada varyansların dağılımının normal ($p > ,05$) olduğu tespit edilmiştir.

Bulgular

Araştırma bulguları araştırmanın problemi doğrultusunda, alt problemlere cevap olacak şekilde sınıflandırılarak sunulmuştur.

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk değeri kazanım düzeyleri açısından deney grubu ve kontrol grubu ön test ve son test puanları karşılaştırması

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubu Ön Test ve Son Test Puanlarının t Testi Analizi

Alt Boyutlar	Puanlar	N	SS	t	sd	p
Teşvik Etme	Deney öntest	44	6,93	1,843	-1,871	87 ,06
	Deney sontest	44	7,71	2,104		
Temizlik ve Düzen	Deney öntest	44	7,69	1,389	-3,549	87 ,00
	Deney sontest	44	8,91	1,799		
İstekli olma	Deney öntest	44	5,00	1,618	-1,772	87 ,08
	Deney sontest	44	5,63	1,730		
Zamanında Yerine Getirme	Deney öntest	44	7,16	1,429	-3,194	87 ,00
	Deney sontest	44	8,45	2,267		
Sorumluluk Değeri Ölçeği	Deney öntest	44	29,06	4,827	-2,032	87 ,04
	Deney sontest	44	31,47	6,213		
Toplam		88				
Teşvik Etme	Kontrol öntest	48	6,64	1,480	-1,370	97 ,17
	Kontrol sontest	48	7,06	1,535		
Temizlik ve Düzen	Kontrol öntest	48	7,94	1,515	0,243	97 ,80
	Kontrol sontest	48	7,87	1,160		
İstekli Olma	Kontrol öntest	48	5,07	1,647	0,258	97 ,79
	Kontrol sontest	48	5,00	1,352		
Zamanında Yerine Getirme	Kontrol öntest	48	7,31	1,618	-0,659	97 ,51
	Kontrol sontest	48	7,54	1,821		
Sorumluluk Değeri Ölçeği	Kontrol öntest	48	28,37	3,984	-0,327	97 ,74
	Kontrol sontest	48	28,64	4,324		
Toplam		96				

SS = Standart Sapma; t = t testi değeri; sd = Serbestlik Derecesi

Deney grubunda sorumluluk değeri etkinliklerinin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk kazanım düzeylerine etkisine ilişkin bulgular incelendiğinde "teşvik etme" ve "istekli olma" boyutunda anlamlı farklılık meydana gelmediği ($p > ,05$), "Temizlik ve Düzen", "Zamanında Yerine Getirme" ve "sorumluluk değeri ölçeği" puanlarında deney son test grubu lehine anlamlı farklılığın ($p \leq ,05$) meydana geldiği görülmektedir. Kontrol grubunda sorumluluk değeri kazanım düzeylerine ilişkin bulgular incelendiğinde ölçeğin

alt boyutlarında ve toplam puanında öntest ve sontest puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmemiştir ($p > ,05$).

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk değeri kazanım düzeyleri açısından deney grubu ve kontrol grubu son test ve kalıcılık puanları karşılaştırması

Tablo 8.
Deney ve Kontrol Grubu Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarının t Testi Analizi

Alt Boyutlar	Puanlar	N	SS	t	sd	p	
Teşvik Etme	Deney sontest	44	7,71	2,104	-0,131	88	,896
	Deney Kalıcılık Testi	44	7,77	1,890			
Temizlik ve Düzen	Deney sontest	44	8,91	1,799	1,067	88	,289
	Deney Kalıcılık Testi	44	8,52	1,663			
İstekli Olma	Deney sontest	44	5,63	1,730	-1,162	88	,249
	Deney Kalıcılık Testi	44	6,04	1,655			
Zamanında Yerine Getirme	Deney sontest	44	8,45	2,267	0,972	88	,334
	Deney Kalıcılık Testi	44	8,02	1,946			
Sorumluluk Değeri Ölçeği	Deney sontest	44	31,47	6,213	-0,244	88	,808
	Deney Kalıcılık Testi	44	31,81	6,989			
Toplam		88					
Teşvik Etme	Kontrol sontest	48	7,06	1,535	-0,975	95	,332
	Kontrol kalıcılık testi	48	7,38	1,741			
Temizlik ve Düzen	Kontrol sontest	48	7,87	1,160	0,615	95	,540
	Kontrol kalıcılık testi	48	7,71	1,399			
İstekli Olma	Kontrol sontest	48	5,00	1,352	-1,125	95	,263
	Kontrol kalıcılık testi	48	5,38	1,977			
Zamanında Yerine Getirme	Kontrol sontest	48	7,54	1,821	0,929	95	,355
	Kontrol kalıcılık testi	48	7,22	1,531			
Sorumluluk Değeri Ölçeği	Kontrol sontest	48	28,64	4,324	-1,720	95	,089
	Kontrol kalıcılık testi	48	30,30	5,140			
Toplam		96					

SS = Standart Sapma; t = t testi değeri; sd = Serbestlik Derecesi

Deney grubunda sorumluluk değeri etkinliklerinin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk kazanım düzeylerine etkisine ilişkin bulgular incelendiğinde ölçeğin alt boyutlarında ve toplam puanında sontest ve kalıcılık testi puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p > ,05$). Benzer şekilde kontrol grubu sorumluluk değeri kazanım düzeylerine ilişkin bulgular incelendiğinde ölçeğin alt boyutlarında ve toplam puanında sontest ve kalıcılık testi puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p > ,05$).

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk değeri kazanım düzeyleri açısından deney grubu ve kontrol grubu son test puanları karşılaştırması

Tablo 9.
Deney Grubu ve Kontrol Grubu Son Test Puanlarının t Testi Analizi

Alt Boyutlar	Puanlar	N	SS	t	sd	p	
Teşvik Etme	Deney sontest	44	7,71	2,104	2,370	90	,035
	Kontrol sontest	48	7,06	1,535			
Temizlik ve Düzen	Deney sontest	44	8,91	1,799	3,243	90	,001
	Kontrol sontest	48	7,87	1,160			
İstekli Olma	Deney sontest	44	5,63	1,730	2,758	90	,037
	Kontrol sontest	48	5,00	1,352			
Zamanında Yerine Getirme	Deney sontest	44	8,45	2,267	3,359	90	,001
	Kontrol sontest	48	7,54	1,821			
Sorumluluk Değeri Ölçeği	Deney sontest	44	31,47	6,213	3,627	90	,000
	Kontrol sontest	48	28,64	4,324			
Toplam		92					

SS = Standart Sapma; t = t testi değeri; sd = Serbestlik Derecesi

Sorumluluk değeri etkinliklerinin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk kazanım düzeylerine etkisine ilişkin bulgular incelendiğinde deney grubu son test ve kontrol grubu sontest puanları karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin alt boyutlarında ve toplam puanında deney grubu sontest puanları lehine anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq ,05$).

Tartışma

Araştırmada sorumluluk değeri ölçeği toplam puanları ve alt boyutlarının öntest ve sontest puanlarında, deney grubu son test puanları lehine anlamlı farklılık meydana gelmiştir. Bu bulgudan hareketle araştırma kapsamında uygulanan sorumluluk değeri etkinliklerinin, öğrencilerin sorumluluk değeri kazanım düzeylerine katkı sağladığı söylenebilir. Kalıcılık testi sonucunda ulaşılan bulgular da bu bulguyu desteklemektedir. Kontrol grubunda ise sorumluluk değeri ölçeği alt boyutlarında ve sorumluluk ölçeği toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı farklılık meydana gelmemiştir. Alanyazın incelendiğinde çeşitli araştırmalarda benzer bulgular ulaşıldığı görülmektedir (Acar, 2012; Ada, 2016; Akgül, 2014; Aladağ, 2009; Aydın, 2008; Covell & Howe, 2010; Çoban, 2016; Güleç & Yalçın, 2020; Hastie & Buchanan, 2013; Hayta Önal, 2005; Lilian ve ark., 2020; Özyurt, 2015; Santos, 2019; Sari, 2007; Yarar Kaptan, 2015). Smith (2020) öğrencilerde sorumluluk, dürütlük, saygı ve hoşgörü gibi değerlerin kazanılmasına yönelik sosyal duygusal öğrenme programı ve karakter eğitimi programının etkisini incelediği araştırmada, yapılan uygulamaların öğrenciler üzerinde etkili olduğu ve değer kazanımlarına katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Öztürk & Güven (2020) sorumluluk eğitimine yönelik yapılmış çalışmaların meta analizini gerçekleştirdiği çalışmasında sorumluluk değeri ile ilgili yapılan uygulamalı çalışmaların az olduğu ve bu çalışmalarda yapılan uygulamaların öğrencilerde sorumluluk düzeylerini artırdığı belirtilmiştir. Koç (2007) çalışmasında, yaptığı uygulamaların öğrencilerin evrensel değerlere yönelik tutumlarında etkili olduğunu tespit etmiştir. Demirhan İşcan (2007) evrensellik ve iyilikseverlik değerlerinin öğrencilere kazandırılmasına yönelik uygulamaları sonrasında, verdiği eğitimin başarılı olduğu sonucunda ulaşmıştır. Dilmaç (2007) ve Balci (2008) lise öğrencilerine uyguladığı değer eğitimi programı sonrasında, uygulanan programın başarılı olduğu, deney grubu ön test ve son testler arasında anlamlı farklılık meydana gelirken kontrol grubunda farklılaşmanın meydana gelmediğini tespit etmişlerdir. Tahiroğlu (2013) ve Yiğittir (2009) yaptığı uygulama sonucunda programda yer alan değerlerin önemli ölçüde kazanıldığını ifade etmiştir. Gündüz (2014) deney grubundaki öğrencilerin öz bakım sorumlulukları açısından kontrol grubundaki öğrencilere göre puanlarının anlamlı şekilde daha fazla yükseldiğini ortaya çıkarmıştır. Moore (2005) çalışmasında eğitim programının saygı, sorumluluk ve şefkat değerlerini kazandırmada etkili olduğunu ifade etmiştir. Küçük Turgut (2018) Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk, yardımseverlik, hak ve özgürlüklere saygı değerlerinin kazanılmasına yönelik işbirlikli öğrenme modelinin etkisini araştırdığı çalışmada, uygulanan yöntemin nicel veriler doğrultusunda yardımseverlik, hak ve özgürlüklere ilişkin değerler üzerinde etkili olduğu, ancak sorumluluk değeri bakımından etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırmada okuma yazma uygulama yönteminin yardımseverlik değeri üzerinde etkiye sahip olduğu, saygı ve sorumluluk değerlerinin üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Apaçık (2018) ilkökul 4. sınıf öğrencilerine adil olma ve sorumluluk değerlerinin kazandırılmasına ilişkin gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında adil olma ve sorumluluk değer düzeyleri bakımından öğrencilerin öntest ve sontest puanları arasında anlamlı farklılık meydana geldiği ve uygulamaların öğrencilerin değer düzeylerini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Kontrol grubunda ise öğ-

rencilerin öntest ve sontest karşılaştırmalarında anlamlı farklılık meydana gelmediği sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla öğrencilere uygulanan oyun ve fiziki etkinliklerin değer eğitiminde kullanılmasının etkili olduğu, öğrencilerin öğrenme süreçlerini somutlaştırma da etkili olduğu ve kalıcılık düzeylerini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Dönmez (2016) ve Ünlüer (2012) sosyal bilgilerde sosyal sorumluluk bilinci kazandırma konusunda yapmış oldukları çalışmada, öğretmenlerin, öğrencilere sosyal sorumluluk bilincinin kazandırılmasında sosyal çevre ve veli ile işbirliği yapılmasının önemli olduğunu ve sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerlerin önemli ölçüde kazanımının sağlandığını belirtmişlerdir. Halat (2017) 5-6 yaş grubu çocuklara paylaşma, işbirliği ve sorumluluk değerlerinin kazandırılmasına yönelik uygulanan etkileşimli kitap okuma tekniklerinin etkililiğinin araştırıldığı çalışmada, öğretmenlerin ve velilerin vermiş oldukları cevaplarda öntest sontest karşılaştırmaları arasında anlamlı farklılıklar meydana geldiği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlara göre verilen eğitimin çocukların iş birliği davranışlarını artırdığı öğretmenler tarafından verilen ifadelerde yer almıştır. Santos (2019) yaptığı çalışmada öğrencilere sorumluluk kazandırmada öğretmen davranışları ve eğitsel uygulamaların etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Güleç & Yalçın (2020) 5. sınıf öğrencilerinin sorumluluk kazanımlarına ilişkin yaptıkları çalışmada, gerçekleştirilen uygulamalar sonucunda öğrencilerin sorumluluk değeri kazanımlarının artış gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Mefodeva ve ark. (2020) ilkokullarda çokkültürlü eğitim ile ilgili yaptıkları çalışmada, sorumluluk değerinin öğrencilerin eğitiminde ve gelişimlerinde önemli olduğu belirtilmiştir. Rusten ve ark. (2020) ve Özen (2011) yaptıkları çalışmada öğrencilerde sosyal sorumluluk becerilerini geliştirilme için okulun diğer paydaşları ile işbirliğinin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Poursalim ve ark. (2020) ilkokullarda vatandaşlık eğitiminin planlanmasına ilişkin gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerde sosyal değerlerin kazanılmasında programlarında yetersiz olduğu ve geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Sorumluluk değeri ölçeği puanlarında gruplar arasında deney grubu son test lehine anlamlı farklılık meydana gelmiştir. Araştırma kapsamında uygulanan sorumluluk değeri etkinlikleri, öğrencilerin sorumluluk değeri kazanım düzeylerine katkı sağlamıştır. Deney grubu son test ve deney grubu kalıcılık testi puanları arasında sorumluluk değeri ölçeği alt boyutlarında ve sorumluluk değeri ölçeği toplam puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmemiştir. Buna göre sorumluluk değeri etkinliklerinin, öğrencilerin sorumluluk değeri kazanım düzeylerine etkisinin kalıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kontrol grubu ön test ve kontrol grubu son test puanları arasında sorumluluk değeri ölçeği alt boyutlarında ve sorumluluk değeri ölçeği toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı farklılık meydana gelmemiştir. Deney ve kontrol grubu sontest puanlarının karşılaştırılması sonucunda gruplar arasında sorumluluk değeri ölçeği alt boyutlarında ve sorumluluk değeri ölçeği toplam puanlarında deney grubu lehine anlamlı farklılıklar meydana gelmiştir. Buna göre deney grubu ile gerçekleştirilen sorumluluk değeri etkinliklerinin, öğrencilerin sorumluluk kazanımlarında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre şu önerilerde bulunulabilir: Araştırmada geliştirilen kazanımlar ve etkinlikler, farklı öğrenme düzeylerinde değer eğitimine ilişkin kazanım ve etkinliklerin hazırlanmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca benzer araştırmaların gerçekleştirilmesinde bu çalışmada kullanılan etkinlikler ve geliştirilen ölçek kullanılabilir. Ölçeğin geliştirilmesinde duyuşsal alan basamaklarının dikkate alın-

ması nedeniyle, geliştirilen sorumluluk değeri ölçeği farklı sınıf düzeylerinde kullanılabilir. Araştırmada sorumluluk değeri amaçlı ve planlı etkinliklerle verilmiş ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre öğretim programlarında vurgulanan ancak uygulama ve değerlendirme süreçlerine yer verilmeyen değerlerin, programda yeni yaklaşımlarla desteklenerek etkili bir şekilde yer alması sağlanabilir. Benzer şekilde değer eğitimi uygulamalarında çeşitli değerlerin öğrencilere kazandırılmasında, gelişimsel özellikler ve ihtiyaçlar dikkate alınarak uygulamalara yer verilebilir. Sorumluluk değerinin öğrencilere kazandırılması, bu çalışmanın uygulamalarına benzer şekilde, içsel bir motivasyonla ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilebilir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden (Tarih: 26 Ağustos 2020, Karar No: 2020-487) alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – İ.O.; Tasarım – Y.Ç.; Denetleme – Y.Ç.; Kaynaklar – İ.O.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – İ.O.; Analiz ve/veya Yorum – İ.O.; Literatür Taraması – İ.O.; Yazıyı Yazan – İ.O.; Eleştirel İnceleme – Y.Ç.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of Ondokuz Mayıs University (Date: August 26, 2020, Decision Number: 2020-487).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – İ.O.; Design – Y.Ç.; Supervision – Y.Ç.; Resources – İ.O.; Data Collection and/or Processing – İ.O.; Analysis and/or Interpretation – İ.O.; Literature Search – İ.O.; Writing Manuscript – İ.O.; Critical Review – Y.Ç.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Abdi Golzar, F. (2006). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerine yönelik sorumluluk ölçeğinin geliştirilmesi ve sorumluluk düzeylerinin cinsiyet, denetim odağı ve akademik başarıya göre incelenmesi*. (Tez No. 174902). [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Acar, M. C. (2012). *Varoluşçu yaklaşım odaklı sorumluluk eğitimi programının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi*. (Tez No. 320023). [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi-Gaziantep]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ada, E. (2016). *Erken çocukluk döneminde yaratıcı drama yönteminin değerler eğitimine olan etkisinin incelenmesi*. (Tez No. 449667). [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi- Kastamonu]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Millî Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim 11. kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. (Tez No. 190366). [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akgül, İ. (2014). *İlkokul öğrencileri için web tabanlı değerler eğitimi uygulaması*. (Tez No. 370454). [Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi-Uşak]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Akran, S. K., & Yıldız, V. (2020). Sosyal etkinlikler modülüyle öğrencilere kazandırılan değerler: öğrenci görüşleri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 6(14), 569-593.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*. (Tez No. 278337). [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. 4. Baskı, İstanbul: Sakarya Kitabevi,
- Apaçık, G. (2018). *İlkokul 4. sınıflarda adil olma ve sorumluluk değerlerinin oyun ve fiziki etkinlikler ile kazandırılması*. (Tez No. 530016). [Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Muğla]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aydın, Ö. (2008). *Sorumluluk ve yardımseverlik odaklı karakter eğitimi programının 7. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi*. (Tez No. 226248). [Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği*. (Tez No. 231772). [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bayırlı, H., Doruk, O., & Tüfekci, A. (2020). Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri: Afyonkarahisar örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 865-894.
- Berkant, H. G., Efendioğlu, A., & Sürmeli, Z. (2014). Değerler eğitimi yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 427-440. [Crossref]
- Bettini, E., Wang, J., Cumming, M., Kimerling, J., & Schutz, S. (2019). Special educators' experiences of roles and responsibilities in self-contained classes for students with emotional/behavioral disorders. *Remedial and Special Education*, 40(3), 177-191. [Crossref]
- Brownlee, J., Syu, J. J., Mascdrı, J., Cobb-Moore, C., Walker, S., Johansson, E., Boulton-Lewis, G., & Ailwood, J. (2012). Teachers' and children's personal epistemologies for moral education: case studies in early years elementary education. *Teaching and Teacher Education*, 28, 440-450. [Crossref]
- Büyükoztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi El Kitabı*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Cline, F., & Fay, J. (2020). *Parenting with love and logic: Teaching children responsibility*. NavPress Publishing Group.
- Covell, K., & Howe, R. B. (2010). Moral education through the 3 rs: rights, respect and responsibility. *Journal of Moral Education*, 30(1), 29-41. [Crossref]
- Çalışkan, H., Yıldırım, Y., & Kılınc, G. (2019). Farklı kültürel yapıdaki ailelerde yetişen öğrencilerin sorumluluk ve hoşgörü değerlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 44(199), 353-372.
- Çoban, O. (2016). *Sokratik sorgulama yöntemi ile sorumluluk değerinin öğretimi*. (Tez No. 442913). [Doktora Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi-Uşak]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çokluk, Ö., Şekerioğlu, G., & Büyükoztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- D'Olimpio, L. (2019). Moral education within the social contract: Whose contract is it anyway?. *Journal of Moral Education*, 48(4), 515-528. [Crossref]
- Demirhan Işcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. (Tez No. 211415). [Doktora Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dönmez, L. (2016). *Sosyal bilgilerde sosyal sorumluluk bilinci kazandırma: belirli gün ve haftalar ilişkin öğretmen görüşleri*. (Tez No. 454428). [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi-Afyon]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Erbaş, A. A. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi derslerinde kullandıkları değerler eğitimi yaklaşımları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 926-941. [Crossref]
- Farag, A. A., & Doheim, R. M. (2020). Educating architecture students for sustainable and environmental responsibilities. *In Global Approaches to Sustainability Through Learning and Education* (pp. 120-136). IGI Global. [Crossref]
- Farisia, H. (2020). Nurturing religious and moral values at early childhood education. *Didaktika Religia*, 8(1), 1-27. [Crossref]
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. Sixth Edition, McGraw-Hill Companies, New York.
- Güleç, S., & Yalçın, A. (2020). The value of responsibility in the point of view of the 5th grade students. *International Journal of Educational Methodology*, 6(1), 123-133. [Crossref]
- Gündoğan, A. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değer eğitiminin gerekliliği ve hayat bilgisi dersi bağlamında işlevselliği. *Journal of Qualitative Research in Education*, 8(2), 599-628. [Crossref]
- Gündüz, M. (2014). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi dersinde «sorumluluk» değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisi*. (Tez No. 56718). [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Halat, A. A. (2017). *5-6 yaş grubu çocuklara paylaşma, işbirliği ve sorumluluk değerlerinin kazandırılmasında etkileşimli kitap okuma tekniğinin etkililiğinin incelenmesi*. (Tez No. 461538). [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Hastie, P. A., & Buchanan, A. M. (2013). Teaching responsibility through sport education: prospects of a coalition. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 71(1), 25-35. [Crossref]
- Hayashi Jr, P., Abib, G., & Hoppen, N. (2019). Validity in qualitative research: A processual approach. *The Qualitative Report*, 24(1), 98-112. [Crossref]
- Hayta Önal, Ş. (2005). *Bir sorumluluk eğitim programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi*. (Tez No. 188277). [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi-Bursa]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Hemy, M., Boddy, J., Chee, P., & Sauvage, D. (2016). Social work students' juggling field placement. *Social Work Education*, 35(2), 215-228. [Crossref]
- Kafkas, K. (2018). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal becerileri ile sorumluluk ve algılanan akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 486540). [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi-Erzincan]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kaleli, Y. S., & Nayir, A. E. (2020). Piyano eğitiminde öğrenme stilleri ve 5e modeline yönelik etkinliklerin başarı ve kalıcılığa etkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2595-2615. [Crossref]
- Kalın, Z. T., & Nalçacı, A. (2017). Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 293-304.
- Kart, M., Çalışkan, D. N., Torunoğlu, H., & Şahin, C. (2019). *İlkokul öğretim programlarında değerler (2005 - 2017)*. EJer Congress 2019 Bildiri Kitabı.

- Kayhan, E., Bağcı, Ö. A., & Erişen, Y. (2019). Sıbyan mektepleri ile okul öncesi öğretim programlarında değerler eğitimi. *Elementary Education Online*, 18(3). [Crossref]
- Kenter, J. O., Raymond, C. M., Van Riper, C. J., Azzopardi, E., Brear, M. R., Calcagni, F., & Ives, C. D. (2019). Loving the mess: navigating diversity and conflict in social values for sustainability. *Sustainability Science*, 14(5), 1439-1461. [Crossref]
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. sınıflarda okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin tutumlar üzerinde öğretim sürecinin etkisi*. (Tez No. 204624). [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi-Elazığ]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kok, M., Komen, A., van Capelleveen, L., & van der Kamp, J. (2020). The effects of self-controlled video feedback on motor learning and self-efficacy in a Physical Education setting: an exploratory study on the shot-put. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 25(1), 49-66. [Crossref]
- Küçük Turgut, B. (2018). *Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk, yardımseverlik, hak ve özgürlüklere saygı değerlerinin kazanımında işbirlikli öğrenme modelinin etkisi*. (Tez No. 531067). [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Lilian, G. K., Amollo, O. P., Jane, G. C., & Juliet, M. N. (2020). Stakeholders' support for social studies curriculum and enhancement of responsibility among learners in early years education Centres in Nairobi City county. *Teacher Education and Curriculum Studies*, 5(2), 30-37. [Crossref]
- Low, S., Smolkowski, K., Cook, C., & Desfosses, D. (2019). Two-year impact of a universal social-emotional learning curriculum: Group differences from developmentally sensitive trends over time. *Developmental Psychology*, 55(2), 415. [Crossref]
- Luthar, S. S., Kumar, N. L., & Zillmer, N. (2020). Teachers' responsibilities for students' mental health: Challenges in high achieving schools. *International Journal of School & Educational Psychology*, 8(2), 119-130. [Crossref]
- Maaranen, K., Kynäslähti, H., Byman, R., Jyrhämä, R., & Sintonen, S. (2019). Teacher education matters: Finnish teacher educators' concerns, beliefs and values. *European Journal of Teacher Education*, 42(2), 211-227. [Crossref]
- McGowan, T. M., & Godwin, C. M. (1986). Citizenship education in the early grades: a plan for action. *Social Studies*, 30, 108-207.
- MEB. (2013). Değer eğitimi yönergesi. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerleregitimi.pdf (Erişim: 19.11.2020).
- Mefodeva, M., Markelova, I., & Yashina, A. (2020). Distinguishing features of multicultural education in elementary school. *Евразийское Научное Объединение*, (1-5), 345-347.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. (2nd. Edition), Sage Publications, London.
- Ngoc, N. T., & Huyen, N. T. T. (2020). Educating children's rights and responsibilities for elementary school students of tay-nung ethnic groups in the northern mountainous regions-Vietnam. *Universal Journal of Educational Research*, 8(11), 5425-5432. [Crossref]
- Özen, Y. (2011). Öğrenmede kişisel sorumluluğu artırmaya yönelik bir öğrenme ve değerlendirme yaklaşımı: portfolyo değerlendirme. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (4), 109-132.
- Özen, Y. (2015). *Sorumluluk eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Özgülven, İ. E. (2003). *Psikolojik testler*. (5. Baskı), PDREM Yayınları, Ankara.
- Öztekin Ağır, H. S. (2017). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde sorumluluk değeri ile ilgili kazanımların gerçekleşme düzeyi*. (Tez No. 469424). [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öztürk, A., & Güven, S. (2020). Analysing studies conducted on responsibility education in Turkey: A meta-synthesis study. *Elementary Education Online*, 19(2), 865-888. [Crossref]
- Özyurt, M. (2015). *İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf değer eğitimi programının geliştirilmesinde okul temelli yaklaşımın etkinliğinin değerlendirilmesi*. (Tez No. 398378). [Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi- Gaziantep]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Perera, C., Salamanca-Sanabria, A., Caballero-Bernal, J., Feldman, L., Hansen, M., Bird, M., ... & Vallières, F. (2020). No implementation without cultural adaptation: a process for culturally adapting low-intensity psychological interventions in humanitarian settings. *Conflict and Health*, 14(1), 1-12. [Crossref]
- Polat, B., Kaya, İ. F., & Yalçınkaya, E. (2019). The problems and solution proposals of social studies teachers in value education. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 4(2), 266-285.
- Poursalim, A., Arefi, M., & Vajargah, K. F. (2020). Planning and validating a curriculum of global citizenship education in elementary schools of Iran's educational system. *International Journal of Modern Education Studies*, 4(2), 24-41. [Crossref]
- Purnamasari, H., Asrori, A., & Warneri, W. (2019). The development of learning module in social knowledge on economic activity based on living value education of responsibility value. *Journal of Education, Teaching and Learning*, 4(2), 389-394. [Crossref]
- Richards, K., Ivy, V. N., Wright, P. M., & Jerris, E. (2019). Combining the skill themes approach with teaching personal and social responsibility to teach social and emotional learning in elementary physical education. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 90(3), 35-44. [Crossref]
- Rusnayati, H., Masripah, I., & Suwarma, I. R. (2018). Measuring for enhancing high school students' cooperative attitude and responsibilities in learning closed electrical circuits through STEM approach. *In Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1013, No. 1, p. 012054). IOP Publishing. [Crossref]
- Rusten, G., Grimsrud, G. M., & Eriksen, K. E. (2020). Corporate social responsibility, education, and job training. *In Social Entrepreneurship and Corporate Social Responsibility* (pp. 343-359). Springer, Cham. [Crossref]
- Santos, F. (2019). Tool for assessing responsibility-based education (tare) in the Portuguese context: In-strument adaptation and reliability assessment. *Revista iberoamericana de psicología del ejercicio y el deporte*, 14(2), 102-107.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek 'okul yaşam kalitesi' ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*. (Tez No. 206423). [Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi-Adana]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Schaubroeck, J. M., & Yu, A. (2017). When does virtuality help or hinder teams? Core team characteristics as contingency factors. *Human Resource Management Review*, 27(4), 635-647. [Crossref]
- Smith, M. C. (2020). *A qualitative case-study of teachers' perceptions of character education in Texas middle schools*. Doctoral dissertation, Northcentral University.
- Sönmez, Ö. F., & Sevim, M. (2019). Sosyal bilgiler öğretiminde anlamlı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan etkinliklerin akademik başarıya ve kalıcılığa etkisi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 447-457.

- Stewart, E. M. (2019). Reducing ambiguity: Tools to define and communicate paraprofessional roles and responsibilities. *Intervention in School and Clinic*, 55(1), 52-57. [Crossref]
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statistics*. Pearson.
- Tahiroğlu, M. (2013). İlkokul sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin geliştirilmesine yönelik performans görevi uygulaması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1843-1862. [Crossref]
- Tavşancıl, E. (2002). Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Triana, N., & Rajiani, I. (2019). Interprofessional education module in achieving ethics/values, roles, responsibilities, professional communication competencies, and team collaboration among the college of health students. *Indian Journal of Public Health Research & Development*, 10(1), 406-408. [Crossref]
- Ugwuozor, F. O. (2020). Students' perception of corporate social responsibility: Analyzing the influence of gender, academic status, and exposure to business ethics education. *Business Ethics: A European Review*, 29(4), 737-747. [Crossref]
- Ünlü, İ. (2019). İlkokul öğrencilerinin değer yönelimlerinin ahlaki ikilem hikâyeleriyle incelenmesi: sorumluluk değeri örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 265-287.
- Ünlüer, G. (2012). Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin veli görüşleri. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, (6), 95-116.
- Vaske, J. J. (2019). *Survey research and analysis*. Sagamore-Venture. 1807 North Federal Drive, Urbana, IL 61801.
- Yalçın, M. (2019). *Değişen (2017) 5. Sınıf sosyal bilgiler müfredatındaki değerler eğitimiyle ilgili öğretmen görüşleri (Sivas Örneği)*. (Tez No. 589412). [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi-Erzincan]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yarar Kaptan, S. (2015). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretimi*. (Tez No. 388243). [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yaşartürk, İ. (2019). *İlkokul öğrencilerinin adalet, dürüst olma, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine yönelik yargılarının Kohlberg'in ahlak gelişim kuramına göre incelenmesi*. (Tez No. 563654). [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi- Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yeşil, R. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin okul öğrenmelerindeki öğrenme sorumluluklarını yerine getirme düzeyleri. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1214-1237.
- Yiğittir, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4 ve 5. sınıf değerlerinin kazanılma düzeyi*. (Tez No. 278406). [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yontar, A. (2013). *Sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen sorumluluk değeri ve empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 336126). [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Extended Abstract

Introduction: Primary school-age children tend to voluntarily participate in activities and events organized to gain values and adopt these values. Responsibility as a value can be seen in all areas of individuals' lives. The responsibilities that start with the birth of the individual appear in different ways until the end of their life. Students have certain responsibilities towards themselves, family, school and environment. Children's responsibilities towards themselves can be expressed as self-awareness, developing their abilities and skills, acquiring new knowledge and skills, doing personal cleaning, not telling lies, having self-confidence, and valuing their own thoughts. In this study, the value of responsibility is different from other studies in terms of gaining values to students through planned activities without being dependent on any lesson.

The aim of the research is to reveal the effect of "responsibility value activities" on the responsibility value acquisition levels of primary school 4th grade students.

Method: The research was designed as a pretest-posttest experiment-control group design, one of the experimental research designs. The study group of the research consists of one experimental-control groups selected by purposeful assignment among the 4th grade students of Cumhuriyet Primary School in 19 Mayıs District and Adnan Kahveci Primary School in Atakum district in the 2015-2016 academic year. While creating research groups, pretest was applied and groups that were equal to each other were included in the application. The students in the study group of the research are in the 10-11 age group. In the research, as a data collection tool, "Responsibility Value Scale" was used in order to measure the achievements of the students after the responsibility value activities. First, the responsibility value scale was developed in the research, and then it was applied to the experimental and control groups as a pre-test, post-test and retention test. As a result of the exploratory factor analysis, it shows that the KMO value, which expresses the sampling adequacy of the scale, is .76 and it is sufficient for factor analysis. In order to test the necessity of performing factor analysis, Bartlett's Test of Sphericity was applied and it was concluded that factor analysis (854,48; sd: 210; $p = .00$) was applied as a result of the analysis. Also, the scale has 4 sub-dimensions; The variance explained by the "Incentive" dimension is 12,23; The variance explained by "Cleanliness and Order" dimension is 10,89; The variance explained by the "Willingness" dimension is 9,93; The variance explained by the "Fulfillment on Time" dimension was 9,17, and the total variance value explained by the scale was 42,23%. Confirmatory factor analysis was performed using AMOS 22 program in order to test the suitability of the factor structures obtained as a result of the exploratory factor analysis. When the other values regarding the suitability of the model are examined, the RMSEA value is .041; The GFI value is .929; The AGFI value is .903; The RMR value is .014; The NFI value is .754; The TLI value was found to be .879 and the CFI value to be .879. In determining the internal consistency of the scale, the Cronbach Alpha coefficient was used and the reliability value was found to be 0.83. Regarding the value of responsibility, acquisitions were prepared according to the stages of the affective learning domain, the scale was developed by developing items suitable for the outcomes, and 10-week activities were prepared for the experimental application to the students. Activities and actions were associated with a table of indications. In order to apply the research, the permission letter of Sam-sun Provincial Directorate of National Education dated 23.02.2015 to conduct research at schools for 2014-2015 Spring and 2015-2016 academic year was obtained. SPSS 24.0 and AMOS 26 data analysis programs were used to analyze the data. The data were analyzed in line with the research sub-problems. Dependent groups t test was used to analyze the data. Whether the distribution of variances, which is a prerequisite for quantitative data analysis, is equal or not was tested by Levene test, Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk tests. In the research, it was determined that the distribution of variances was normal ($p > .05$).

Results: When the findings regarding the effect of responsibility value activities in the experimental group on the level of responsibility acquisition of primary school 4th grade students were examined, there was no significant difference in the "encouragement" and "willingness" dimensions ($p > .05$). "Cleanliness and Order", It is seen that there is a significant difference ($p \leq .05$) in favor of the experimental post-test group in the scores of "Fulfillment on Time" and "responsibility value scale". When the findings regarding the acquisition levels of responsibility value in the control group were examined, there was no significant difference in the pre-test and post-test scores in the sub-dimensions and total score of the scale ($p > .05$).

Discussion: Based on this finding, it can be said that the responsibility value activities applied within the scope of the research contribute to the students' responsibility value acquisition levels. In the control group, there was no significant difference between the groups in the sub-dimensions of the responsibility value scale and in the total scores of the responsibility scale. When the literature is examined, it is seen that similar findings have been reached in various studies (Acar, 2012; Ada, 2016; Akgul, 2014; Aladag, 2009; Aydin, 2008; Coban, 2016; Covell & Howe, 2010; Guleç & Yalcin, 2020; Hastie & Buchanan, 2013; Hayta Onal, 2005; Lilian et al. 2020; Ozyurt, 2015; Santos, 2019; Sari, 2007; Yazar Kaptan, 2015).

Conclusion: There was a significant difference between the groups in the scores of the responsibility value scale in favor of the experimental group post-test. The responsibility value activities applied within the scope of the research contributed to the students' gaining levels of responsibility value. As a result of the comparison of the experimental and control group posttest scores, there were significant differences in favor of the experimental group in the sub-dimensions of the responsibility value scale and the total scores of the responsibility value scale between the groups. Accordingly, it was concluded that the responsibility value activities carried out with the experimental group were effective in students' gaining responsibility.

Ek 1: Sorumluluk Değeri Ölçeği (İlkokul Formu)

	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
1. Çevreyi kirleten arkadaşlarımı uyarırım			
2. Görevlerini yerine getirmeyen arkadaşlarımı uyarırım	( )	( )	( )
3. Arkadaşlarımın okuldaki görevlerini yerine getirmelerine destek olurum	( )	( )	( )
4. Arkadaşlarımın çevreyi kirletmesine karşı çıkarım	( )	( )	( )
5. Öğretmenim bir arkadaşıma görev verdiğinde, görevi yapması için arkadaşıma yardımcı olurum	( )	( )	( )
6. Sınıfımı temiz tutarım	( )	( )	( )
7. Kişisel temizliğimi düzenli olarak yaparım (El yıkama, diş fırçalama, gibi)	( )	( )	( )
8. Öğretmenimin benden istediklerini yaparım	( )	( )	( )
9. Çalışma odamı temizlerim	( )	( )	( )
10. Özel eşyalarımı düzenli tutarım	( )	( )	( )
11. Sınıftaki eşyalarım düzenlidir	( )	( )	( )
12. Ailemin benden istediklerini yaparım	( )	( )	( )
13. Ailemin benden istediklerini yapmak bana zor gelir	( )	( )	( )
14. Çevremdeki canlıların yaşamlarını olumsuz etkileyecek şeyler yaparım	( )	( )	( )
15. Öğretmenim sınıfta yaptıklarım için beni sık sık uyarır	( )	( )	( )
16. Öğretmenime karşı sorumluluklarımı yerine getiririm	( )	( )	( )
17. Çevreyi kirlettiğimde nasıl bir sonuçla karşılaşacağımı bilirim	( )	( )	( )
18. Ödevlerimi zamanında yaparım	( )	( )	( )
19. Görevlerimi zamanında yaparak arkadaşlarıma örnek olurum	( )	( )	( )
20. Ailem beni uyarmadan ödevlerimi yaparım	( )	( )	( )
21. Öğretmenim bir şey istediğinde onu yerine getirmek isterim	( )	( )	( )